

The importance of books and works of scientists in the formation of students' spirituality

Aisha KUCHKAROVA¹

Samarkand State Medical University

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021
Received in revised form
28 March 2022
Accepted 20 April 2022
Available online
15 May 2022

Keywords:

oral creativity of the people,
book,
reading,
upbringing,
spirituality,
morality,
culture,
society,
virtue,
development.

ABSTRACT

This article covers the theoretical basis and importance of shaping the spirituality of students on the basis of works of scientists and books. There are also comments about the interest of students and girls in reading.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss4/S-pp429-433>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Kitobxonlik va allomalar asarlarining talaba-qizlar ma'naviyatini shakllantirishdagi ahamiyati

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada allomalar asarlari va kitobxonlik asosida talaba-qizlar ma'naviyatini shakllantirishning nazariy asoslari va ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, talaba-qizlarni kitobxonlikka qiziqtirish haqida fikr-mulohazalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar:

xalq og'zaki ijodi,
kitob,
kitobxonlik,
tarbiya,
ma'naviyat,
axloq,
madaniyat,
jamiyat,
fazilat,
taraqqiyot.

¹ Teacher, Samarkand State Medical University.

Значение литературы и научных работ в формировании духовности студентов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

устное народное творчество, книга, чтение, воспитание, духовность, мораль, культура, общество, добродетель, развитие.

В данной статье освещены теоретические основы и значение стимулирования духовности студентов на основе трудов ученых и чтения. Также были высказаны мнения о заинтересованности девушек-студенток в чтении.

KIRISH

XXI asrga kelib, jahon xalqlarining hayotida katta o'zgarishlar sodir bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning "Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz", "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz", "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" nomli nutq va ma'ruzalar to'plamidan iborat bo'lgan kitoblarida yangi sharoitda islohotlarni izchillik bilan amalga oshirishning tarixiy zaruriyat ekanligi, uni amalga oshirishning yangicha shakl, usul va vositalari ilmiy-amaliy jihatdan asoslangan. Mustaqillik uchun ochiq yoki pinhona davom etgan kurashlardan so'ng o'zining haqiqiy mustaqilligiga erishgan o'zbek xalqi ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotiga asoslangan huquqiy davlatni qurish va fuqarolik jamiyatini shakllantirish orqali ozod va obod Vatanda erkin va farovon hayot kechirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ydi. Bu maqsadga erishish uchun odamlarning yangicha dunyoqarashini shakllantirish va rivojlantirish, ya'ni ularni "tafakkur qulligi"dan ozod qilish masalasi eng dolzarb mavzulardan biriga aylandi. Bunga sabab O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti, buyuk davlat va siyosat arbobi I.A. Karimov aytganidek: "Tafakkur ozod bo'lmasa, ong va shuur tazyiqdan, qullikdan qutulmasa, inson to'la ozod bo'lolmaydi".

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Yoshlarning axloqiy rivojlanishi, ularni insonparvarlik ruhida tarbiyalash masalasiga O'zbekistonda katta e'tibor qaratilgan. Prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyev tomonidan taklif etilgan mamlakatimizni rivojlantirish va uning mustaqilligini mustahkamlashning strategik vazifalarida ma'nau yetuk, barkamol avlodni va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash hamda ijtimoiy vazifalarni hal etishda jamiyatga yordam ko'rsata oladigan ko'ngilli, milliy g'urur hissi ustun bo'lgan yoshlarni tarbiyalash muhim vazifalardan biri sifatida belgilab berilgan. Bu vazifalarni amalga oshirishda "biz asrlar mobaynida shakllangan milliy an'analarimizga, ajdodlarimizning boy merosiga tayanamiz" [1] va o'sib kelayotgan yosh avlodni Sharqona tarbiya asosiga qurilgan umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash jamiyat oldiga ulkan mas'uliyat yuklamoqda. Mazkur belgilangan vazifalarni hal etishda esa, albatta, maktab ta'limining o'rnini beqiyosdir. Davlatimiz rahbari bu borada maktab o'qituvchilarining oldiga talaba-qizlarda milliy xususiyatlardan bo'lmish kitobxonlik madaniyatini shakllantirish masalasiga urg'u

bermoqdalar. Ma'naviy jasorat sohibi deb ardoqlangan atoqli adabiyotshunos olim va tarjimon Ozod Sharafiddinov dunyodagi yetti mo'jizaga ta'rif berib: "...Yetti mo'jiza inson aqlining, tafakkurining, qalbining otashin madhiyasi, inson dahosining ulug'ligiga qo'yilgan mangu obida bo'lib kelmoqda. Biroq shunday bo'lsa-da, olamda yana bir mo'jiza borki, uning buyukligi, muqaddasligi yetti mo'jizaning jamiki ulug'vorligi, go'zalligidan kamlik qilmaydi. Bu mo'jiza – kitob. Kitobning mo'jiza, mo'jiza bo'lganda ham birinchi mo'jiza ekanligini ko'pgina buyuk odamlar qayd qilgan", – deb yozadi. Jumladan, yozuvchi va dramaturg C. Sveyg: "Qayerdagi kitob bor ekan, u yerda odam o'zi bilan o'zi uzlatda, o'z ko'lami doirasida qolib ketmaydi, u o'tmish va bugungi kunning barcha olamshumul yutuqlariga, butun insoniyatning fikr va tuyg'ulariga oshno bo'ladi", – deb yozadi. Yozuvchi va faylasuf J. Svift: "Kitoblar aql farzandlaridir", – desa, pedagog va yozuvchi Ya. Komenskiy: "Kitoblar donishmandlikni yoyish qurolidir", – deydi, faylasuf va tarixchi F. Bekon esa: "Kitoblar zamon to'lqinlarida suzuvchi va o'zining qimmatbaho yukini avlodlardanavlodlarga avaylab eltuvchi tafakkur kemalaridir", – deb yozadi. Shu tariqa buyuk allomalar, donishmandlar va yozuvchi-yu, olimlar kitobning mo'jizaga, nurga, tafakkur quvvati va ustuniga, mangulik va ma'naviyat timsoliga, bilim manbaiga, sodiq do'stga, davr ko'zgisiga o'xshatganlar. Eng muhimi, kitob jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashda yengilmas kuchdir. Talaba-qizlar, yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini targ'ib qilish ko'pgina zararli illatlarning oldini olishga sabab bo'ladi. I.S.Zbarskiy shaxsda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning uch muhim komponenti bor ekanligini ta'kidlab o'tgan:

1) kognitiv komponent – talaba-qizlarda ma'naviy ongi, badiiy eruditsiya, dunyo-qarashining shakllanishi bilan tavsiflanadi;

2) emotsional komponent – talaba-qizlarda estetik hislar, emotsional qadriyatlar tizimi, oliy hislarning shakllanishi bilan belgilanadi;

3) xulq-atvor komponenti – talaba-qizlarning ijtimoiy xulq me'yorlariga rioya etish ko'nikmasi, axloqiy dunyoqarashi tarbiyalanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilm-fan, jamiyatning yutuqlari, taraqqiyoti kitob bilan yuzaga keladi, kitob yoshlikda eng yaxshi murabbiy, qariganda esa undan yaxshiroq do'st yo'qligi xususidagi fikr va g'oyalarni juda ko'p eshitamiz. Kitobning inson hayoti, kishilik jamiyati ma'naviy taraqqiyotidagi beqiyos o'rni qadimdan ma'lum. U dunyoni tanish, bilim berish bilan birga go'zallikka muhabbat uyg'otish, undan zavqlanish, yovuzlikdan nafratlanish tuyg'usini rivojlantiradi. Kitob talaba-qizlarda dunyoni anglab olishga ko'mak berish bilan bir qatorda uning ilmiy dunyoqarashini shakllantiradi, ijobiy xarakterni tarkib toptiradi, hayot va turmush ziddiyatlarini qanday qilib yechish yo'llarini o'rgatadi. Bu xislatlarni egallab olgan har bir talaba-qizlar yuksak ma'naviyatli shaxs bo'lib kamolga yetadi. Zero, kitob avlodlar zanjirini mustahkamlovchi ma'naviy merosdir. U inson ruhiga ta'sir etib, ularni ma'naviy-axloqiy kamolotga yetaklaydi, hissiyotiga ta'sir etadi va bilim berish bilan birga talaba-qizlarga zavq bag'ishlaydi hamda aqlni charxlab, uni tarbiyalaydi. Adabiyotshunos Safo Matjonov ta'kidlaganidek, "Ilmiy asarlar g'aflat va jaholatdan qutqarsa, badiiy asarlar dag'allik va razolatdan xalos etadi. Unisi ham, bunisi ham kishilarning ma'rifatli, baxt-saodatli bo'lishi uchun bab-baravar foydali va zarurdir". Darhaqiqat, kitob o'zida rivojlantiruvchi va tarbiyalovchi ulkan imkoniyatni saqlaydi, talaba-qizlarni insoniyatning ma'naviyat tajribasiga oshno etadi, uning aqlini rivojlantirib, his-tuyg'ularini yuksaltiradi. U yoki bu asar talaba-qizlar tomonidan qanchalik

chuqur va to'liq qabul qilinsa, bu asar uning shaxsiga shunchalik katta ta'sir ko'rsatadiki, talaba-qizlar o'z oldiga buyuk maqsadlar qo'yib, yomon illatlardan o'zini saqlaydi. Shuning uchun ham ta'limning yetakchi vazifalaridan biri talaba-qizlarda kitob o'qishga bo'lgan qiziqishni shakllantirish, ularni voqea va hodisalarni tahlil etishga o'rgatishdir. Buning uchun, avvalambor, har bir o'qituvchi u qaysi fandan dars berishidan qat'i nazar, talaba-qizlarni kitob o'qishga qiziqtirish yo'llari, shart-sharoitlarini bilishi zarur.

Ko'hna toshbitiklardan boshlangan kitob va kitobnavislik insoniyat tamaddunining eng buyuk, oliy kashfiyoti va mo'jizasi sifatida bani bashar tarixida dunyo turguncha quyoshday porlab, charaqlab turmog'i muqarrar. Eng qadimgi turkiy toshbitiklardan tortib O'rxun- Enasoy yozuvlarigacha, Zarautsoy g'oridagi suratlar-u Afrosiyob naqshlari, qadim Baqtriyaning ko'hna Kushon xatlaridan toki Oltoy tog'laridagi toshlarga bitilgan harflarga qadar butun bashariyat avlodiga xalqimiz tamaddunining, nasl-nasabimiz-u ma'rifatimiz tomirlarining naqadar qadimiyligi bilan buyukligidan darak bermaydimi?!

Eng qadim va donishmand noshir sifatida xalqimiz "Avesto" singari ulkan nashrni insoniyat tamadduni va tarixining kitob javonida hanuzga qadar saqlab kelmoqda.

"Temur tuzuklari" timsolida bizning ajdodlarimiz davlatchilik va sarkardalik, lashkar tutish va harb-u zarb yuritishning qomusiy tamoyillari va yo'riqlarini tuzganlarida, bugun dunyoga dag'dag'a solayotgan ayrim mamlakatlarning Yer yuzida nom-nishoni ham yo'q edi. Holbuki, ayni shu davlatlarning armiyasida Amir Temur bobomiz tuzuklaridagi lashkar tuzish, jang yuritish san'ati va uslublari harbiy taktika darslari sifatida hozirga qadar o'qitilib, o'rgatilib kelinmoqda.

Bobolarimiz butun ro'yi olamni – Yerni ham, samoni ham – bilim bilan, tafakkur va kitob bilan zabt etgan. Seryulduz osmon Mirzo Ulug'bek bobomizning duraxshon kutubxonasiga o'xshaydi. Termiziylardan Buxoriylargacha, Ibn Sinolar-u Beruniylar, Ulug'beklar-u Farg'oniy bilan Xorazmiy bobolargacha jahonni aql-u zakovat, ilm-u hikmat bilan egallagan buyuk jahongirlar bo'lgan.

Buyuk adabiyot namoyondalari kitobga tafakkurning tolmas qanoti, deb ta'rif berganlarida, uning inson ma'naviy olamini boyitishini nazarda tutganlar. Kitob vatanga muhabbat, yurtga sadoqat, odamlarga mehr-oqibat tuyg'ularini kamol toptirishning eng yaxshi vositasi sifatida qadrlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bu borada istiqlolimizning Bosh me'mori, Mustaqil davlatimiz asoschisi Birinchi Prezidentimiz Islom Karimovning jasoratlarga to'la sermazmun hayot yo'li, kitoblari-yu hikmatlari yoshlarimiz uchun, tom ma'noda, matonat va sadoqat, yurtparvarlik va fidoyilikning betakror timsoli, haqiqiy ibrat va ma'rifat dorilfununi bo'la oladi. "Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch", "O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida", "Ona yurtimiz baxt-u iqboli va buyuk kelajagi yo'lida xizmat qilish – eng oliy saodatdir" kitoblari hazilakam kitoblar emasligini, ularda el-ulus bilan xalqni millatga, mamlakatni esa haqiqiy Vatanga aylantira olgan ma'ruza va maqolalar borligini bugungi avlod bilmog'i, yuragida, fikr-u yodi bilan jism-u jonida olib yurmog'i kerak. Millatning buyuk bir farzandi, matonatli, buyuk shaxsning bedor yuragi urib turgan bu asarlar to o'zbek xalqi mavjud ekan, toki O'zbekiston deb atalmish ozod Vatan paydo bo'lgan ekan, hech qachon eskirmaydi, hamisha mardlik va shijoat, g'urur va iftixorning chinakam tarjimayi holi va sadoqatnomasi bo'lib yashayveradi.

Mamlakatimizda Prezident Shavkat Mirziyoyev rahnamoligida kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish yo'nalishida keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda. Zero, "Kitob bizni yerdan ko'kka ko'taradigan, barkamollik

sari yetaklaydigan, qalbgga yorug'lik baxsh etadigan, oq bilan qora, yaxshilik bilan yomonlikni farqlashga o'rgatadigan insoniyatning eng noyob kashfiyotidir", – deydi Davlatimiz rahbari.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Yuqoridagi mulohazalardan ko'rinadiki, hozirgi davrda jamiyatimizning barqaror ma'naviy rivojlanishi va ijtimoiy hayotning jadallashishi, ta'lim oluvchilarning bilimlarini muntazam oshirib borish va chuqurlashtirish, ularning fan va texnikaning so'nggi yutuqlarini jadal egallashi, hayot va faoliyatning barcha jabhalarida muvaffaqiyatga erishishga imkon beradigan yuqori raqobatbardoshlikka ega, ma'naviyati yuksak bo'lgan, kitobxonlik madaniyati shakllangan avlodni shakllantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yo'ldoshev E. Kutubxonada bolalar o'qish madaniyatini tarbiyalash: O'quv qo'llanma. Toshkent, 1986 – B. 48.

2. Yo'ldoshev E. Bolalar kutubxonasida kitobxonlar o'qishiga rahbarlik qilish. – T., 1983. – B. 448.

3. Hayitova S.D., & Abdulhayev I.A.O. (2022). Ta'lim muassasalarida va o'zbek oilalarida bolalar ma'naviyatini shakllantirishda kitobxonlikning o'rni. *Science and Education*, 3(2), 796–802.

4. Kuchkarova O. (2021). Maktabgacha yoshdagi bolalarni kitob o'qishga qiziqtirishda psixologiyaning o'rni. *Academic research in educational sciences*, 2(4).

5. Кучкарова О.О. Жамият тараққиёти ҳамда оила мустаҳкамлигида аёлнинг ўрни ва аҳамияти // “Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар” мавзусидаги республика 16-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материалари. Май 2020-йил 10-қисм.

6. Кучкарова О.О. Вопросы семейного воспитания в преподавании курса психологии в медицинском вузе // “Оилавий муносабатларда миллий қадриятларнинг ўрни” мавзусидаги Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами (2019-йил 5 декабрь).

7. Кучкарова О.О. Глобаллашув шароитида ёшлар психикасига ахборот таҳдиди ва интернет ўйинларининг таъсири // “Узлуксиз маънавий тарбия концепциясини амалга оширишда оммавий ахборот воситаларининг роли” мавзусидаги республика онлайн илмий-амалий конференцияси. Материаллар тўплами. Наманган – 2020.